

RAZMIŠLJANJE O ODGOJITELJIMA, UČITELJIMA I NASTAVNICIMA

ODGOVORNOST I OZBILJNOST DJELOVANJA ZAČINJENA LJUBAVLJU

Promišljajući o načinima rješavanja brojnih problema u stvarnosti tijekom odgoja i obrazovanja, primarno u kućnim sredinama, a potom i u odgojno-obrazovnom institucionalnom kontekstu, postoji neiskorišten prostor djelovanja kojim se može unaprijediti postojeća kurikulumska opstojnost

NAPISALA
doc. dr. sc. Anita Rončević
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci

//////

U ovom nastavku članka objavljenog u *Školskim novinama* (br. 5. – 6., 6. veljače 2024. godine) osnovna je namjera promišljanje o kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa, ovom prilikom iz perspektive ključnih osoba koje rade s djecom i mladima. Zašto su to ključne osobe? Zato što u svojim rukama imaju ključeve prostora moći, rada s djecom u odrastanju, a te moći mogu se, svjesno ili nesvjesno, manifestirati od krajnjega plusa do krajnjega minusa. U svakodnevnom radu u svojim odgojno-obrazovnim skupinama, razrednim odjelima ili studijskim grupama pretpostavlja se da će najbolje poznavati potrebe djece i mladih.

No je li to uvijek tako? Nije. Zašto nije i o čemu ovisi? Odgojno-obrazovni rad ovisi o epistemološkim uvjerenjima odgojitelja, učitelja i nastavnika, tj. o njihovu vlastitom izboru hoće li djelovati tradicionalno ili razvojno. U donjoj tablici navode se primjeri jednoga i drugoga pristupa u radu.

Komparativnim prikazom iznesenih samo nekih značajka vrlo je jednostavno razlučiti koje su značajke jednoga ili drugoga djelovanja. Zanimljivo je primijetiti da će opredjeljenje odgojitelja, učitelja ili nastavnika biti ključno, kako za uspostavu kvalitete odnosa u odgojno-obrazovnoj prostoriji, tako i za ustanovu u cjelini jer će se, slijedom opredjeljenja za tradicionalno ili razvojno djelovanje, ostvarivati prijenos odgojno-obrazovne klime izravno ili neizravno na cijeli kolektiv, a time

Odgojno-obrazovna zbilja treba se temeljiti na odgovornosti i ozbiljnosti djelovanja začinjenoj ljubavlju u profesionalnom djelovanju na radost, dobrobit i harmoniju rasta i razvoja svih sudionika procesa za bolju budućnost jedinki i zdravoga, humanijega društva u cjelini

■ ■ ■ ■ ■

i kvaliteta odnosa i obratno u školskom menadžmentu (biranjem hijerarhijskih odnosa ili partnerstava). Čak i u opozitnim stavovima, uvijek je temelj rad na sebi. Bitno je naglasiti da s razvojnim opredjeljenjem osoba ima više posla, ali zato postaje „obiteljski“ odgojitelj ili „obiteljski“ učitelj, na temelju zadovoljstva roditelja/staratelja stečenih odgojno-obrazovnih postignuća i opravdanoga povjerenja.

RAZMINIRANJE MINSKOGA POLJA

Svima je poznato da mineri koji razminiravaju minka polja smiju pogriješiti samo jednom jer ta jedna pogriješka oduzima život ili trajno osakaćuje. Isto je i u odgojno-obrazovnom sustavu, samo što nije vidljivo „na prvu!“ Vrhunski pedagoški djelatnici njeguju djecu i mlade, a oni skloniji pogriješcima mogu ostaviti neizbrisive ožiljke i ožiljke doživotno, i to u generacijskim sljedovima. Problemi su višestruki, a odnose se na sljedeće činjenice: riječ je o maloljetnim osobama, roditelji s povjerenjem daju svoja najveća „zlata“ u ruke institucijskoga prosvjetnog kadra; demotivirajući čimbenici poput niske plaće ili nereguliranih razlika u plaći u istim statusima ili radnom stažu odgojitelja, učitelja i nastavnika; nerad na sebi u području osobnoga razvoja, a rad s djecom i mladima u istom području kao temelju holističkoga rasta i razvoja; sve češće tjelesne manifestacije ugroženoga zdravlja djece i mladih (anksioznosti, panike, psihosomatske bolesti...) izazvane „pritisima“ ispitivačkih groznica i ocjenjivanjem bez jasnih kriterija, moranjima, čak i pojedinim nerazumnim idealiziranjima i očekivanjima odraslih...

Da bi se minko polje uspješno razminiralo, potrebno je sagledati obje strane medalje: osobni doprinos konstantnoga rada na sebi u području stvaranja uvijek bolje verzije sebe s novim kvalitetama za senzibiliziranje odgovornosti poticanja cjelovita razvoja djece i mladih, vrijednosti roditeljske podrške i paralelan rad s roditeljima/starateljima u navedenim područjima te društveni doprinos poticanja važnosti takvoga rada za razvoj kvaliteta zajedništva, poštenih i respektabilnih odnosa punih raznih vrlina i, u konačnici, ljubežljiva svijeta. Sve navedeno treba se shvaćati imperativno, ozbiljno i odgovorno, jer se radi sa živim bićima u odrastanju, što je najdelikatnije životno razdoblje.

BITI BOLJA VERZIJA SEBE

Biti bolja verzija sebe znači svakosituacijski doživotno raditi na sebi radi stvaranja sofisti-

ciranih odnosa same osobe prema sebi i drugima. To je nužnost radi stvaranja egzemplarna osobe koju će djeca i mladi danas-sutra imitirati ili možda poprimiti značajke i u vlastitom ponašanju, kao nešto što je poželjno, mada to uopće ne mora biti tako, naročito ako se ne propituje ispravnost djelovanja. Djeca i mladi često se „bluetoothiraju“ na osobu koja s njima radi i (ne)svjesno poprimaju ista ili slična ponašanja. Njihovo je prvo „bluetoothiranje“ na osobe iz obiteljskog okružja. Stoga su djeca i mladi izravni prikaz njihovih obiteljskih odgoja. Pri tome imaju jaku prirodnu kompetenciju „skeniranja“ srca odraslih. Rezultati takvih „skenova“ bit će odlučujući, hoće li neku osobu prihvatiti u potpunosti, više, manje ili je neće prihvatiti. Osnovno mjerilo prihvaćanja jest emocija nad emocijama – LJUBAV.

Iz mikroperspektive „skeniranja“ količine ljubavi, slijedit će i manifestacija makroslike prihvaćanja osobe. Kako svaka osoba poučava u određenom nastavnom predmetu, tako će se, razinom (ne)prihvaćanja osobe, automatizmom stvarati prihvaćanje ili odbijanje usvajanja sadržaja tih predmeta te odnosa prema nastavnom predmetu. Stoga je u praksi potvrđeno iskustvo da neko dijete možda (po *Teoriji višestruke inteligencije* H. Gardnera) nema veću predispoziciju za određeni nastavni predmet, ali će biti uspješno, jer je u potpunosti prihvatilo osobu koja predaje taj nastavni predmet, budući da je ta osoba puna ljubavi i u ljubavi tumači sadržaje nastavnoga predmeta. Prema istom načelu vrijedi i prethodni rad u vrtiću, gdje ne postoje nastavni predmeti, ali postoji rad u odgojno-obrazovnim aktivnostima. Radost i oduševljenje učenja još je više potencirano ako ta osoba ima i jače izraženi metodički transfer, i obratno.

AUTOCENZURE ILI EKSPANZIJA PUNINE POTENCIJALA

U metodičkoj transformaciji odgojitelja, učitelja i nastavnika bitno je identificirati sputavajuće elemente koji osobu sprječavaju u kvaliteti odgojno-obrazovnoga rada, što je upravo i definicija autocenzure. Kako se one stvaraju? Interno i eksterno. Interno autocenzure nastaju kao dio značajka osobnosti, a izravno su vezane za mane dotične osobe. Eksterno se može učiti ljeplijvoš autocenzura automatskim prihvaćanjem obiteljskih odgojnih obrazaka ili metodičkih obrazaka raznih osoba koje su nas poučavale tijekom našega odgoja i obrazovanja, radi snage autoriteta. Suzbijanjem ili odricanjem od

TRADICIONALNI PRISTUP	RAZVOJNI PRISTUP
Fokus je na realizaciji sadržaja	Fokus je na cjelovitu razvoju djece i mladih
Učiti se mora	Učiti se želi
Osoba je često stroga, bez osmjeha, nije omiljena	Osoba je puna ljubavi, topla, nasmijehana, omiljena
Jednosmjerna komunikacija – transmisija	Višesmjerna komunikacija – transakcija
Ne voli se ići u vrtić, školu, visokoškolsku ustanovu	Voli se ići u vrtić, školu, visokoškolsku ustanovu
Polaznici su često neuspješni	Najčešće su svi polaznici uspješni
Tradicionalan, uniformni odgojno-obrazovni proces	Suvremeno-razvojni odgojno-obrazovni proces na više razina
Jednouljne	Pluralizam mišljenja, stavova i uvjerenja
Nezadovoljna djeca i mladi – nezadovoljni roditelji/staratelji	Zadovoljna djeca i mladi – zadovoljni roditelji/staratelji
Kriteriji ocjenjivanja nametnuti su, nejasni su ili ne postoje	Jasni kriteriji ocjenjivanja zajednički se dogovaraju

Tablica: Tradicionalni i razvojni pristup odgojno-obrazovnom radu

autocenzura u odgojno-obrazovnom radu, omogućuje se bezgranično polje mogućnosti ekspanzije punine potencijala, kako odgojitelja, učitelja i nastavnika, tako i djece i mladih radi višestrukoga interferentnog odnosa. Dok pojedini odgojitelji, učitelji i nastavnici rade tradicionalno i žele raditi na vlastitim metodičkim promjenama, drugi su u startu izabrali razvojno djelovanje, koje također ima svoj evolutivni slijed tijekom radnoga odnosa. U svakom slučaju, poželjan je i potreban stalni aktivitet.

DETOKSIKACIJA DUŠEVNOGA I DUHOVNOGA SMEĆA

Detoksikacijom duševnoga i duhovnoga smeća suzbijaju se autocenzure internoga nastanka i nastanjenosti kod odgojitelja, učitelja i nastavnika. Upravo radi toga bitno je raditi na vlastitom osobnom razvoju kojim se podrazumijeva ustrajno mijenjanje osobe i stvaranje bolje verzije sebe. Ako je osnovno načelo rada u odgojno-obrazovnom sustavu holističko stvaranje razvojnih promjena, onda je nužni uvjet da se i osoba koja radi s djecom i mladima svakosituacijski mijenja. Ako se ne mijenja, ne može biti uspješna ni u poticanju razvoja djece i mladih jer ne posjeduje senzibilnost ni vlastitoga mijenjanja, ni mijenjanja i zajedničkim promjenama s djecom i mladima, budući joj nije dano da sagleda potrebe sudionika procesa.

Upravo tu „pucaju” odnosi i veze, radi kojih se stvara svakodnevna frustracija djece i mladih radi nezadovoljavanja njihovih potreba, kojom se u konačnici razvijaju neuspješne generacije. Stoga se u praksi zna događati da su djeca i mladi na višim razvojnim razinama od svojih učitelja i nastavnika te podnoseći ih pokazuju udivljenje, kako se stoički nose s oprostom, tolerancijom i trpljenjem nepravdi, osuda, prosuda i kažnjavanja. Iz ove perspektive ne čudi ni agresija koja se na „van” manifestira rušenjem, razbijanjem, lomljenjem, prosipanjem brašna po ulicama i drugim manifestacijama, radi višegodišnjeg gušenja potreba djece i mladih. Odaje se priznanje odgojiteljima, učiteljima i nastavnicima koji razvojno djeluju, sagledavaju potrebe djece i mladih i u suradnji s lokalnim zajednicama pozitivno usmjeravaju njihov stvaralački potencijal pružajući im izbore za razvoj istih.

Stoga se detoksikacija duševnoga i duhovnoga smeća očituje u samoregularnom ponašanju kad osoba odlučuje mijenjati se i radi na tome doživotno. To znači ponirati u dubinu sebe, sagledavati mane, suzbijati ih i transformirati u vrline i stalno propitivati u što ili koga vjerujem. Na taj se način, među ostalim, stječe kvaliteta ostavljanja osobnih problema i svakoga negativnog, zaostalog, konteksta ispred vrata odgojno-obrazovne prostorije, učionice i sl. Osim toga, usvajanjem objektivnih istina stvara se ispravan model poželjnoga ponašanja, kvalitete odnosa, a time i življenja, tzv. škola za život. Kada osoba ima osobni mir i radost, djeca i mladi to odmah osjete i cjelokupno ozračje poprima iste značajke. Stvara se emocija ljubavi i poželjna, poticajna sredina. To je osnovni preduvjet kako stvarati uspješne jedinice.

RASKALUPLJIVANJE KREATIVNOSTI

U kreativnosti ne postoje gotove datosti, recepture ni upravljački mehanizmi u području strogih granica što, gdje, kako, jer se direktivnim postupanjem smanjuje doživljaj, limitiraju mogućnosti djelovanja i postignuća te osakaćuje ove predivna ljudska sposobnost. Ako se tako radi, kreativnost potihom umire, jenjava. Nasuprot tome, kada se omogućuje ekspanzija kreativnoga potencijala onda je najljepše biti otvoren za silinu raznih i zadivljujućih iznenađenja u slobodi stvaranja: nastaje gdje hoće, javlja se neočekivano u nepredvidivim situacijama i vremenu i ima različite nestandardne smjerove. Slično

Učenici 4. b r. OŠ Vladimir Gortan u Rijeci sa svojim učiteljem Matejem Plavšekom

je i s oslobađanjem i otresanjem eksternih autocenzura. Bitno je raditi na suzbijanju i odricanju od eksternih autocenzura. Radom na sebi nastaje odraz u otkrivanju nepoželjnih odgojnih obrazaca, bilo usvojenih u obitelji ili metodičkim transferom. Njihovom identifikacijom i uklanjanjem dolazi do promjena u radu s djecom i mladima.

Postoji više različitih načina identifikacije i uklanjanja određenih autocenzura, a u metodičkom području može pomoći analiziranje vlastitoga djelovanja pomoću videonisanja radnoga procesa u aktivnosti ili nastavi. Također, osnovno pitanje kojim se može dokučiti ispravnost vlastitoga djelovanja jest: Zašto radim to što radim? Nadalje, već samim uvidom u pisanu pripremu, vrlo se jednostavno može uočiti ima li osoba i koju vrstu autocenzure ili djeluju li elementi pripreme cjelovito ili razjedinjeno. Time se vrlo lako može zaključiti je li osoba metodički integrirana ili dezintegrirana. Prvo je odlika razvojnoga djelovanja, a drugo tradicionalnoga.

NEISKORIŠTEN PROSTOR DJELOVANJA

Promišljajući o načinima rješavanja navedenih problema u stvarnosti tijekom odgoja i obrazovanja, primarno u kućnim sredinama, a potom i u odgojno-obrazovnom institucionalnom kontekstu, postoji neiskorišten prostor djelovanja kojim se može unaprijediti postojeća kurikulumaska opstojnost. Ako se teži permanentnom razvoju i društva i odgojno-obrazovne zbilje, potrebno je učiniti nekoliko drukčijih aktivnosti u postojećem odgojno-obrazovnom algoritmu, čime bi se evocirale promjene:

- dati veću važnost odgoju i obrazovanju djece i mladih u društvu da bi se time više stvaralo društvo humanih vrijednosti
- stjecati više iskustava u praksi određeno vrijeme za točno određeno dob djece i mladih kako bi se stvarala iskustva dobre prakse i dobro upoznao cjeloviti razvoj osoba koje osposobljavaju buduće kadrove za rad s djecom i mladima
- revidirati način selekcije svih koji će osposobljavati buduće kadrove za rad s djecom i mladima
- stimulirati rad odgojno-obrazovnih djelatnika odnosno motivirati ih većim plaćama. Time će se stvoriti balans muške i ženske populacije, naročito u razdoblju ranoga, predškolskoga i osnovnoškolskoga obrazovanja

Djeca i mladi izravni su prikaz njihovih obiteljskih odgoja. Pri tome imaju jaku prirodnu kompetenciju „skeniranja” srca odraslih. Rezultati takvih „skenova” bit će odlučujući hoće li neku osobu prihvatiti u potpunosti, više, manje ili je neće prihvatiti. Osnovno mjerilo prihvaćanja jest emocija – LJUBAV

(za sada je postojeća stvarnost veliki spolni stereotip „ženskoga” posla)

- revidirati način selekcije kadrova koji će se educirati za rad s djecom i mladima po odlikama koje su temeljne vrijednosti u radu s djecom i mladima

- u visokoškolskoj nastavi dati veći prostor metodikama koje su temelj neposrednoga rada s djecom i mladima jer se metodičke kompetencije mnogo kvalitetnije stječu longitudinalno, više godina, u manjim i konstantnim koracima, nego u jednom, kraćem i nabijenom razdoblju (npr. samo u jednom semestru izravnoga rada s djecom i mladima

- više premošćivati jazove prelaženja odgojno-obrazovnoga procesa iz institucije u instituciju (npr. iz vrtića u školu, iz osnovne u srednju školu, iz srednje škole u visokoškolsku ustanovu) na način da pripadnici obje institucije budu upoznati međusobno što se u kojoj instituciji radi, jače međusobno umrežiti djelatnike osmišljavajući njihovo zajedničko djelovanje u svrhu bezbolnih prelazaka iz jednu u drugu instituciju i lakšeg usvajanja značajki različitih odgojno-obrazovnih pristupa rada, kao i prijenosa već postignutih p razvojnih vrijednosti djece i mladih

- u profesionalnom usavršavanju odgojno-obrazovnih djelatnika pojačati nove oblike rada osobnoga rasta i razvoja, kao temelj za odgojno-obrazovno strateško djelovanje

- direktno i prioritarno zapošljavati na tržištu rada najuspješnije kadrove tijekom visokoškolskoga školovanja, koji su pokazali najbolje rezultate.

SVATKO ĆE KUŠATI ŠTO JE SKUHAO

Sve navedeno napisano je na temelju dugogodišnjeg iskustva rada i promatranja naše društvene i odgojno-obrazovne zbilje, a može se uočiti i u nekim drugim društvima u svjetskim razmjerima.

Svatko je odgovoran za područje svojeg rada u području odgoja i obrazovanja, počevši od mikrosredine pa do makrosredine te će svatko i kušati što je skuhao. Pitanje je samo koliko smo ukusno skuhalo, je li probavljivo sve što smo skuhalo i kako ćemo skuhanu probaviti kad za to bude vrijeme. Odgojno-obrazovna zbilja treba se temeljiti na odgovornosti i ozbiljnosti djelovanja začinjenoj ljubavlju u profesionalnom djelovanju na radost, dobrobit i harmoniju rasta i razvoja svih sudionika procesa za bolju budućnost jedinki i zdravoga, humanijega društva u cjelini.